Karol Sienkiewicz

Żywa kolekcja

[...] *Kolekcja II* Galerii Arsenał w Białymstoku i Podlaskiego Towarzystwa Sztuk Pięknych znajduje się być może w najlepszym momencie swego rozwoju. Jest na tyle pojemna oraz zawiera na tyle ważne i interesujące prace, by móc przyciągać uwagę publiczności, a jednocześnie na tyle niewielka, by nie ograniczać swym dziełom kontaktu z odbiorcą. [...] Od kilku lat *Kolekcja II* odbywa swoiste tournee po polskich i zagranicznych instytucjach wystawowych, gdzie zbiory prezentowane są w różnych konstelacjach i z różnych punktów widzenia. Pokazywano je między innymi w Katowicach, Bielsku-Białej, Warszawie, Wiedniu, Paryżu i Düsseldorfie, zaś pojedyncze dzieła obecne były na licznych wystawach zbiorowych i indywidualnych. W samym Arsenale miała miejsca wystawa „Do trzech razy sztuka", otwarta w maju 2006 roku. Galeria zdecydowała się na odważny krok oddania swych zbiorów w ręce młodych kuratorów, absolwentów krakowskich Studiów Kuratorskich, Agaty Małodobry, Anny Pohl, Patrycji Sikory i Piotra Stasiowskiego. Na tym jednak nie koniec. W 2006 roku wydana została książka Kamila Kopani *Arsenał sztuki. Galeria Arsenał w Białymstoku i jej* Kolekcja II[1] oraz powstał trzynastoodcinkowy cykl programów telewizyjnych na temat kolekcji (każdy odcinek poświęcony był innemu artyście), emitowany w regionalnej Podlaskiej Telewizji PTV.

Historia

Początki zbiorów białostockiego Arsenału sięgają 1965 roku (wtedy jeszcze galeria nosiła nazwę Biura Wystaw Artystycznych), gdy zaczęła powstawać kolekcja malarstwa *Trzy nurty. Realizm – Metafora – Geometria*, tworzona początkowo przez Mikołaja Wołkowyckiego, a następnie Władysława Sekundę, współpracującego ze znawczynią polskiej abstrakcji geometrycznej Bożeną Kowalską. Gdy pod koniec lat 80. nowym dyrektorem galerii została Monika Szewczyk, podjęto decyzję o zamknięciu poprzedniej kolekcji i stworzeniu nowej, autonomicznej *Kolekcji II*, gromadzącej sztukę powstałą po przemianach ustrojowych w Polsce. [...]

Najważniejszą cezurą historii zbiorów było oczywiście powstanie w 2004 roku Podlaskiego Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych, którego głównym celem jest uzupełnianie *Kolekcji II*. Powołanie PTZSP ściśle wiązało się z Narodowym Programem Kultury „Znaki Czasu", którego inicjatorem był ówczesny minister kultury Waldemar Dąbrowski. Biorąc pod uwagę zebrane dzieła, cezurą nie jest jednak rok 2004, lecz 2000. Prace zakupione przez samą galerię pochodzą bowiem z lat 90., ewentualnie końca lat 80. (z jednym wyjątkiem – *Mistrzów* Zbigniewa Libery), zaś niemal wszystkie pozyskane przez PTZSP powstały po roku 2000.

Lata dziewięćdziesiąte

Zbiory *Kolekcji II* zgromadzone przez Galerię Arsenał do 2004 roku stanowi około 50 dzieł. Żaden z nurtów sztuki polskiej lat 90. nie jest w nich jednak reprezentowany w pełni, a jedynie wyrywkowo. Chociaż znalazły się wśród nich dzieła szczególnie ważne dla historii sztuki, jak *Krzysztof Czerwiński II* Katarzyny Kozyry (2001), *Akcja równoległa* (1991) i *Biblioteka* (1993) Mikołaja Smoczyńskiego, zestaw filmów wideo Józefa Robakowskiego z przełomu lat 80. i 90., praca Doroty Nieznalskiej (1999), *Mistrzowie* Zbigniewa Libery (2004), *Supermatka* Elżbiety Jabłońskiej (2003) czy obiekty fotograficzne i instalacja

Konrada Kuzyszyna (*Obiekty bycia*, 1999), raczej nie dałoby się na ich przykładzie zbudować wystawy obrazującej któryś z nurtów tego okresu. [...]

Ważne miejsce w tej części kolekcji zajmuje malarstwo, głównie bezprzedmiotowe, co uznać można za kontynuację tradycji *Trzech Nurtów*. Reprezentują je jednak artyści, którzy debiutowali w poprzedniej dekadzie lub wcześniej (Leon Tarasewicz, Tomasz Ciecierski, Jarosław Modzelewski, Andrzej Szewczyk). Nowe nurty w malarstwie lat 90. w *Kolekcji II* zapowiadają jedynie tacy twórcy jak Robert Maciejuk czy Zbigniew Rogalski. Trudno jednak mówić o polskiej sztuce lat 90. pomijając chociażby twórczość Roberta Susida czy Grzegorza Sztwiertni. Biorąc jednak pod uwagę fakt, że opisywany okres należał do najtrudniejszych w historii polskiego kolekcjonerstwa, *Kolekcja II*, mimo pewnych uchybień wynikających raczej z ograniczonych możliwości dokonywania zakupów niż nietrafnych wyborów (co pokazują zgromadzone dzieła), stanowi zbiór wyjątkowy.

Nowy wiek

Z dzisiejszej perspektywy najważniejszym bodźcem rozwoju kolekcji było z pewnością powstanie Podlaskiego Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych. Od tego momentu proces powiększania zbiorów nabiera tempa i charakteru. O ile dzieła w *Kolekcji II* pozyskane przez samą Galerię Arsenał w ciągu 10 lat w niezadowalającym stopniu odzwierciedlają historię sztuki polskiej lat 90., to zaledwie trzyletnia działalność PTZSP obfituje w zakupy prac ważnych, zajmujących poczytne miejsce w sztuce ostatnich kilku lat. [...] Do zbiorów trafiły także prace kilku artystów z Europy Środkowo-Wschodniej (Martin Zet, Vesna Bukovec, Viktor Marushchenko), co może wskazywać na plany przyszłego rozwoju kolekcji.

Najistotniejsza i łatwo zauważalna jest też zmiana w podejściu do kolekcji i przedmiotów zakupów. Towarzystwo zdecydowanie stawia nacisk na sztukę najnowszą, artystów młodego pokolenia, debiutujących stosunkowo niedawno. Dzięki temu najciekawsza i najbardziej reprezentatywna część *Kolekcji II* to prace powstałe po 2000 roku. Swoje miejsce znaleźli tu zarówno artyści debiutujący na przełomie wieków i nieco później, jak też ci odrobinę starsi, stanowiący czołówkę polskich twórców, a których dzieła nie zostały zakupione bądź pozyskane do zbiorów w latach 90. Z jednej strony nowe możliwości, stworzone przez PTZSP, pozwalają na uzupełnienie braków w kolekcji tworzonej przez samą galerię w poprzedniej dekadzie, z drugiej strony na stosunkowo wszechstronną prezentację najmłodszego pokolenia artystów.

Dzięki staraniom PTZSP w *Kolekcji II* znalazły się prace Mirosława Bałki (*150 × 200 × 10*, 1999), Izabelli Gustowskiej (*It's a Wonderful Life*, 2004), Pawła Althamera (*Teledysk*, 2004) i Artura Żmijewskiego. Minister Waldemar Dąbrowski na uroczystości z okazji powstania Towarzystwa ofiarował mu dwie fotografie z cyklu *Ostatecznie wyzwolenie* Zbigniewa Libery (2004). Powstanie *Naszego śpiewnika* Żmijewskiego (2003) oraz *Pozytywów* Libery powszechnie uznaje się za jedne z najważniejszych wydarzeń w sztuce polskiej ostatnich lat, mimo faktu, że jej historia czeka jeszcze na napisanie. Do 2004 roku w zbiorach nie znalazł się ani jeden obraz członków Grupy Ładnie, Towarzystwo nadrobiło te zaległości zakupując po jednym płótnie Rafała Bujnowskiego (*Zug. St. Michael*, 2004) i Marcina Maciejowskiego (*Pies bohater*, 2004). Dotychczasowe braki zbiorów uzupełniono także o prace Moniki Sosnowskiej (*Mała Alicja*, 2001), Roberta Kuśmirowskiego (*Dokumenty*, 2001–2002) i Jadwigi Sawickiej (*Z zemsty*, 2001), artystów, których ranga jest obecnie nie do podważenia. Bez nich obraz pozostałby niepełny.

Uzupełniając *Kolekcję II* o nowe dzieła Towarzystwo stara się także trzymać rękę na pulsie polskiej sztuki najnowszej, zwłaszcza artystów młodszego pokolenia czy wcześniej mniej zauważonych. Zakup obrazów Bujnowskiego i Maciejowskiego, rzeźby Bałki czy prac wideo Żmijewskiego i Althamera uznać dziś można za pewne inwestycje. Marek Wasilewski pisał, że „pozyskując w odpowiednim czasie do swoich zbiorów prace takich artystów jak Robert Maciejuk, Wojciech Łazarczyk, Konrad Kuzyszyn, Katarzyna Kozyra, Dorota Nieznalska czy Zbigniew Rogalski, galeria zachowała się jak rasowy profesjonalny kolekcjoner, który inwestuje w przyszłość i stawia na wzrost wartości dzieł młodych artystów”[2]. Wasilewski miał na myśli prace, które zasiliły kolekcję w latach 90. Podobne kolekcjonerskie ryzyko podejmowane jest też dzisiaj. Obok dzieł klasyków współczesności do zbiorów zakupywane są też prace artystów, którzy, być może, swe najlepsze dzieła mają jeszcze przed sobą, chociaż mogą poszczycić się już pewnym dorobkiem. Stąd w *Kolekcji II* znalazły się *Arachne* Bogny Burskiej (2003), *Droga na lotnisko* Joanny Rajkowskiej (2005), *Niszczarka* Janka Simona, *Kwiaty* Małgorzaty Markiewicz (2005) czy *Set* Huberta Czerepoka (2006). Niektórymi posunięciami Towarzystwo zdaje się ubiegać innych kolekcjonerów - niemal tuż po powstaniu w kolekcji znalazła się jedna z najciekawszych prac Anny Baumgart *Kobieta w masce* (2006).

Dziś, to znaczy kiedy?

Mówiąc o „żywości” *Kolekcji II* nie można zapomnieć o jej innej cesze – swoistym autokrytycyzmie, obecności prac zadających pytania o cele sztuki, konteksty jej funkcjonowania, wychodzących poza granice samego medium, co jest również pokłosiem szeregu wystaw tematycznych, które miały miejsce w Galerii Arsenał, podejmujących podobne kwestie (np. „Four Roses”, 2004; „Jak rozmawiać o sztuce współczesnej”, 2005). *Tu nie ma miejsca na sztukę* – pisze na swoim obrazie, przypominającym wyświetlacz telefonu komórkowego Laura Pawela (2004). *Czy sztuka jest potrzebna i dlaczego?* – pyta Vesna Bukovec w tytule serii wydruków (2004). Oskar Dawicki czyni dzieło sztuki z zamówionej przez siebie pracy magisterskiej o sobie samym (*Praca magisterska* 2005). Paweł Althamer kręci *Teledysk* o młodzieży (2004). W końcu Julita Wójcik z włóczki dzierga model budynku, w którym mieści się Galeria Arsenał (*Koronka*, 2005).

Artyści nie zadają jednak pytania o sztukę, pytają o „sztukę dzisiaj”. Na konferencji pod takim tytułem w 2001 roku Mieczysław Porębski mówił: „Pytanie: dziś, to znaczy kiedy, jest pytaniem o miejsce dnia dzisiejszego w dziejowym procesie, o to, co za sobą zostawia, a co się przed nim – oczekiwanie, nieoczekiwanie – otwiera”[3]. Podobne pytania stawia kolekcja Galerii Arsenał. Próbując uchwycić dzień dzisiejszy, zmuszona jest permanentnie aktualizować i doprecyzowywać swoją odpowiedź lub też (nie będąc pewna swych sądów) proponować kilka opcjonalnych rozwiązań.

Karol Sienkiewicz, 2007

---

[1] Kamil Kopania, *Arsenał sztuki. Galeria Arsenał w Białymstoku i jej* Kolekcja II, Białystok 2006.

[2] Marek Wasilewski, *Kolekcja Galerii Arsenał*, tekst opublikowany na płycie CD z prezentacją *Kolekcji II* Galerii Arsenał w Białymstoku, Białystok 2004.

[3] Mieczysław Porębski, *Dziś, to znaczy kiedy?* [w:] *Sztuka dzisiaj. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Warszawa, listopad 2001*, red. M. Poprzęcka, Warszawa 2002.